

Робоча програма дисципліни «Філософія»

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 123 · КОМП'ЮТЕРНА ІНЖЕНЕРІЯ

БАКАЛАВР

120

Годин

Загальний обсяг дисципліни

4

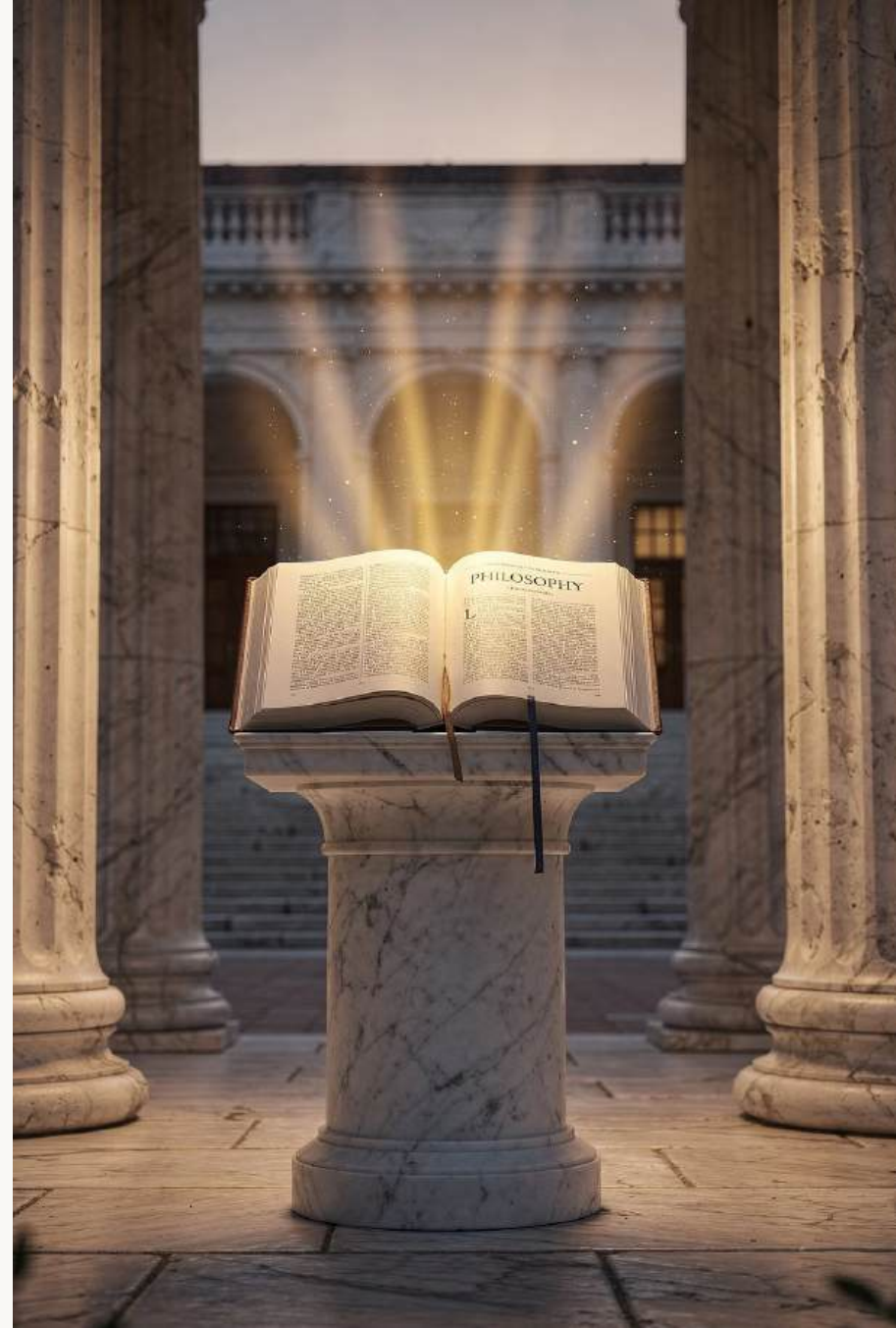
Кредити ЄКТС

Відповідно до стандарту

4

Модулі

Змістовних блоки курсу

Загальна інформація про дисципліну

Ідентифікація

Назва: Філософія

Спеціальність: 123 Комп'ютерна інженерія

Ступінь: Бакалавр

Обсяг: 120 годин / 4 кредити ЄКТС

Модулів: 4 змістовних блоки

Призначення дисципліни

Дисципліна «Філософія» формує у студентів системне уявлення про фундаментальні проблеми буття, пізнання, людини і суспільства, розвиває критичне та аналітичне мислення, здатність до рефлексії та самостійного осмислення світоглядних питань. Курс охоплює історію філософської думки від античності до сучасності, основні розділи теоретичної та практичної філософії.

Дисципліна є обов'язковою для підготовки бакалаврів зі спеціальності «Комп'ютерна інженерія» та забезпечує формування загальних компетентностей, передбачених освітньо-професійною програмою.

Загальні компетентності

Критичне мислення

Здатність до аналізу, синтезу та критичного оцінювання філософських ідей і аргументів: виявлення логічних суперечностей, порівняння альтернативних концепцій, формування обґрунтованих висновків.

Комунікація

Здатність до усної та письмової комунікації: чітко викладати філософські ідеї, аргументовано відповідати на запитання, оформлювати есе, реферати та аналітичні роботи.

Самоорганізація

Уміння самостійно навчатися, планувати роботу та організовувати виконання завдань у визначені строки, зокрема під час підготовки рефератів, презентацій і філософських есе.

Командна робота

Відповідальність, ініціативність та готовність працювати в команді під час групового обговорення дискусійних філософських питань, аналізу кейсів та спільного пошуку рішень.

Студент повинен вміти: аналізувати наукову та філософську інформацію; виділяти головне та узагальнювати результати; планувати власну діяльність і дотримуватися дедлайнів; коректно спілкуватися з викладачами та одногрупниками; брати участь у командній роботі та розподіляти обов'язки.

Фахові компетентності

Розуміння філософії

Розуміння предмета, структури та функцій філософії, її місця у системі наукового знання та культури. Знання основних філософських напрямів, шкіл і концепцій від античності до сучасності, вміння їх аналізувати в контексті епохи.

Аналіз філософських текстів

Здатність аналізувати першоджерела та філософські тексти: виявляти ключові аргументи, оцінювати їх логічну коректність, порівнювати різні точки зору на дискусійні питання онтології, гносеології, етики та соціальної філософії.

Філософська рефлексія

Здатність до самостійного філософського осмислення проблем буття, свідомості, пізнання, моралі та суспільства; розуміння зв'язку між класичними філософськими проблемами та сучасними викликами технологічного суспільства.

Нормативно-правова база

Орієнтування в нормативно-правовій базі вищої освіти України; використання наукових та інформаційних ресурсів для формування обґрунтованих філософських суджень і висновків.

Результати навчання

01

Пояснення філософських категорій

Пояснювати сутність ключових понять і явищ: буття, матерія, свідомість, пізнання, істина, цінність, особистість, суспільство, культура, техніка, наука, мораль, свобода.

03

Аналіз проблем і концепцій

Аналізувати ключові філософські проблеми та концепції видатних мислителів для виявлення їх значення та впливу на розвиток науки, культури й суспільства.

02

Характеристика напрямів та шкіл

Характеризувати основні напрями та школи у розвитку світової та вітчизняної філософії, застосовувати порівняльний та системний методи аналізу, визначати тенденції та робити висновки.

04

Робота з джерелами

Орієнтуватися в науковій та джерельній базі з філософії; використовувати наукові та інформаційні ресурси для підготовки обґрунтованих аналітичних матеріалів.

Вступ до філософії та історія філософської думки (Антична — Нова доба)

1

Тема 1.1

Філософія як форма духовної культури. Предмет, структура та функції філософії

2

Тема 1.2

Антична філософія: від досократиків до неоплатонізму

3

Тема 1.3

Середньовічна та ренесансна філософія. Схоластика, гуманізм, натурфілософія

4

Тема 1.4

Філософія Нового часу: раціоналізм, емпіризм, просвітництво

Філософія як форма духовної культури

Лекційний матеріал (2 год.)

Лекція 1: Поняття «філософія»: етимологія, генезис, специфіка. Світогляд та його форми: міф, релігія, філософія. Структура філософського знання: онтологія, гносеологія, аксіологія, антропологія, логіка, етика, естетика, соціальна філософія. Функції філософії: світоглядна, методологічна, гносеологічна, критична, аксіологічна, інтегративна.

Місце філософії у системі знань: співвідношення філософії з наукою, релігією та мистецтвом. Особливості філософського знання. Філософія і техніка: актуальність філософської рефлексії в епоху цифровізації та штучного інтелекту.

Ключові питання лекції

- Походження та специфіка філософського знання
- Структура філософії та її основні розділи
- Функції філософії у культурі та науці
- Основне питання філософії та його інтерпретації
- Актуальність філософії для інженерів і технологів

Практичне заняття (2 год.)

Завдання 1. Складання порівняльної таблиці «Форми світогляду: міф, релігія, філософія, наука» за критеріями (предмет, метод, результат, функція).

Завдання 2. Кейс: «Чи потрібна філософія комп'ютерному інженерові?» — аргументована дискусія. Обговорення зв'язку між філософією та штучним інтелектом.

Завдання 3. Тестування за ключовими термінами теми (10 питань).

Самостійна робота (7 год.)

- Опрацювання підручника: Данильян О. Г., Дзьобань О. П. «Філософія» — розділ «Предмет і функції філософії» (2023)
- Підготовка реферату: «Філософія і комп'ютерні науки: точки перетину»
- Складання схеми «Структура філософського знання» з поясненням кожного розділу

Очікуваний результат: студент вміє пояснювати предмет і функції філософії, характеризувати структуру філософського знання та обґрунтовувати його значення для технічних спеціальностей.

Антична філософія: від досократиків до неоплатонізму

1

Досократики

Мілетська школа (Фалес, Анаксимандр, Анаксімен). Піфагор. Геракліт. Парменід. Пошук першооснови (архе).

2

Класичний період

Сократ — майєвтика і діалог. Платон — ідеалізм, діалоги. Арістотель — систематична філософія, логіка.

3

Елліністична доба

Стоїцизм. Епікуреїзм. Скептицизм. Неоплатонізм (Плотін). Практична філософія.

4

Спадщина античності

Вплив на середньовічну, нову і сучасну філософію. Сократівський метод у сучасній педагогіці і менеджменті.

Лекційний матеріал (2 год.)

Особливості античного філософування. Натурфілософія досократиків. Піфагорійський союз. Елейська школа. Атомізм Демокріта. Софісти та Сократ: поворот до людини. Платонівська філософія ідей. Арістотель: логіка, метафізика, етика, політика. Елліністична філософія: стоїки, епікурейці, скептики. Неоплатонізм. Значення античної спадщини для розвитку науки і культури.

Практика (2 год.) та СРС (7 год.)

Практика: Аналіз платонівського діалогу «Менон»: метод сократівської діалектики; дискусія «Чи актуальна антична філософія сьогодні?»; порівняльна характеристика матеріалізму Демокріта та ідеалізму Платона.

СРС: Опрацювання: Петрушенко В. Л. «Основи філософських знань» (2024) — розділ «Антична філософія»; підготовка аналітичної записки про значення арістотелівської логіки для розвитку комп'ютерних наук.

Середньовічна, ренесансна та новочасна філософія

Тема 1.3 — Середньовічна та ренесансна філософія (Лекція 3, 2 год.)

Патристика та схоластика: Августин, Фома Аквінський. Проблема універсалій: реалізм і номіналізм. Філософія Відродження: гуманізм, натурфілософія (Дж. Бруно, М. Кузанський). Коперниканська революція та її філософські наслідки. Соціальні утопії (Т. Мор, Т. Кампанелла). Вплив ренесансного мислення на формування нової науки.

Практика (2 год.): Аналіз суперечки реалістів і номіналістів у контексті сучасної філософії мови та програмування; кейс «Ренесансний гуманізм і цифрова епоха».

СРС (7 год.): Опрацювання: Данильян О. Г., Дзьобань О. П. «Філософія» (2023) — розділ «Середньовічна та ренесансна філософія»; підготовка реферату «Схоластичний метод і сучасна аналітична філософія».

Тема 1.4 — Філософія Нового часу (Лекція 4, 2 год.)

Наукова революція XVII ст. Раціоналізм: Декарт, Спіноза, Лейбніц. Емпіризм: Бекон, Локк, Г'юм. Кантівська філософія: «коперниканський переворот» у теорії пізнання, критика чистого розуму, категоричний імператив. Просвітництво: Вольтер, Руссо, Монтеск'є. Філософія Гегеля: діалектика, абсолютний ідеалізм. Матеріалізм Маркса та Енгельса. Значення новочасної філософії для становлення науки та інженерії.

Практика (2 год.): Аналіз декартівського методу сумніву та його аналогій у програмуванні; дискусія «Кант і межі людського пізнання: актуальність для ІТ-галузі».

СРС (7 год.): Опрацювання: Рябініна О. В., Юрченко Л. І. (ред.) «Філософія» (2022) — розділ «Новочасна філософія»; підготовка порівняльної таблиці «Раціоналізм і емпіризм: методи пізнання».

Некласична та сучасна філософія (XIX–XXI ст.)

Тема 2.1

Некласична філософія XIX — початку XX ст.: позитивізм, марксизм, екзистенціалізм, прагматизм, феноменологія.

Тема 2.2

Аналітична філософія та філософія науки XX ст.
Верифікаціонізм, фальсифікаціонізм, наукові революції.

Тема 2.3

Постмодернізм та сучасні напрями: постструктуралізм, герменевтика, філософія мови.

Тема 2.4

Українська філософська думка: від Сковороди до сучасності.
Київська філософська школа.

Некласична філософія XIX — початку XX ст.

Лекційний матеріал (2 год.)

Криза класичного раціоналізму. Позитивізм О. Конта: наука як вища форма знання. Марксистська філософія: матеріалізм, діалектика, відчуження. Філософія волі: Шопенгауер, Ніцше. Прагматизм: Пірс, Джемс, Д'юї. Феноменологія Гуссерля: «повернення до речей самих по собі». Екзистенціалізм: Кіркегор, Гайдеґґер, Сартр, Камю — проблема людської свободи та відповідальності.

Ключові питання

- Причини кризи класичного раціоналізму
- Позитивізм і сучасна наукова методологія
- Марксизм: актуальність в умовах цифрової економіки
- Екзистенціалізм: свобода і відповідальність у сучасному світі
- Феноменологія та проблема суб'єктивності у ШІ

Практичне заняття (2 год.)

Завдання 1. Аналіз концепції «надлюдини» Ніцше: порівняння з ідеями трансгуманізму та штучного інтелекту.

Завдання 2. Кейс: «Відчуження праці у Маркса та сучасна IT-індустрія: чи актуальна ця ідея?» — групова дискусія та презентація висновків.

Завдання 3. Тестування за ключовими термінами теми (10 питань).

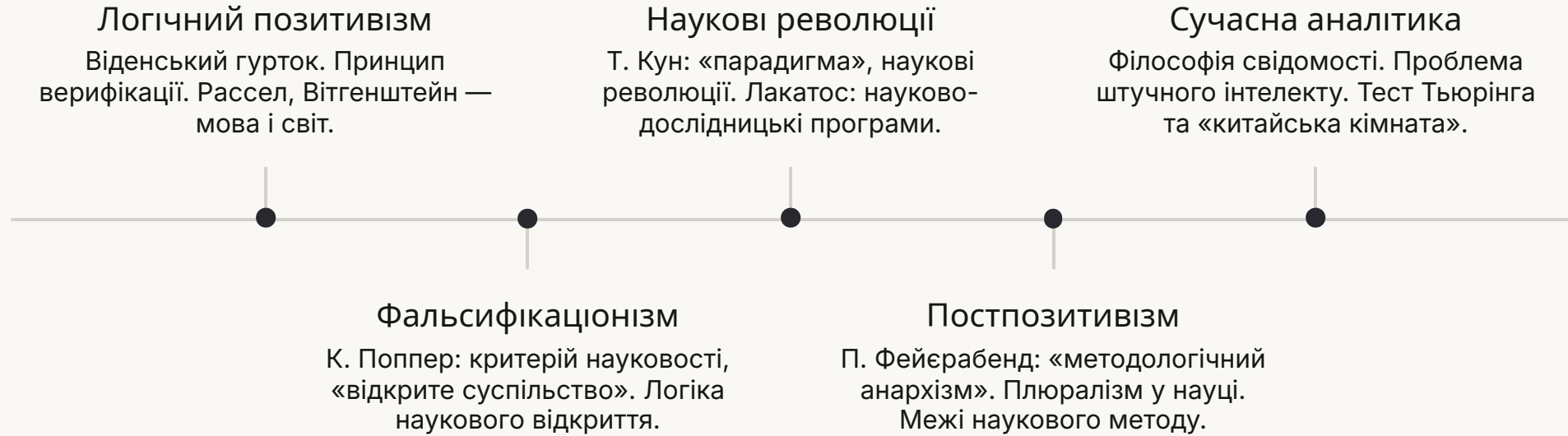
Самостійна робота (7 год.)

- Опрацювання: Данильян О. Г., Дзьобань О. П. «Філософія» (2023) — розділ «Некласична філософія»
- Підготовка реферату: «Екзистенціалізм і проблема цифрової ідентичності людини»
- Складання хронологічної таблиці «Основні напрями некласичної філософії XIX–XX ст.»

Очікуваний результат: студент вміє характеризувати некласичну філософію, пояснювати ключові концепції та оцінювати їх актуальність для сучасного технологічного суспільства.

Аналітична філософія та філософія науки XX ст.

Лекційний матеріал (2 год.)

Аналітична філософія: Рассел, Вітгенштейн, Фреге. Логічний позитивізм та Віденський гурток. Принцип верифікації. Поппер і фальсифікаціонізм. Кун: структура наукових революцій і поняття парадигми. Лакатос: науково-дослідницькі програми. Феєрабенд: проти методу. Сучасна аналітична філософія: філософія розуму, проблема свідомості та штучного інтелекту.

Практика (2 год.) та СРС (7 год.)

Практика: Аналіз концепції наукових революцій Куна в контексті розвитку ІТ-технологій; дискусія «Чи є штучний інтелект свідомим? Аргументи Дж. Серля та їх критика»; складання схеми «Критерії науковості знання».

СРС: Опрацювання: Дзьобань О. П., Калиновський Ю. Ю. «Філософія» (2024) — розділ «Філософія науки»; підготовка аналітичної записки «Парадигмальні зміни у комп'ютерних науках: від мейнфреймів до ШІ».

Постмодернізм та українська філософська думка

Тема 2.3 — Постмодернізм і сучасні напрями (Лекція 7, 2 год.)

Постмодернізм як культурна та філософська реакція на модерн: Ліотар, Дерріда, Фуко, Бодрійяр. Деконструкція, «смерть суб'єкта», симулякри. Герменевтика: Гадамер — розуміння як основа людського буття. Філософія мови: мовленнєві акти, комунікативна раціональність Габермаса. Філософія постлюдини та трансгуманізму.

Практика (2 год.): Аналіз концепції симулякрів Бодрійяра у контексті соціальних мереж та віртуальної реальності; дискусія «Чи є інтернет-дискурс "смертю автора" у сенсі Дерріди?»

СРС (7 год.): Опрацювання: Петрушенко В. Л. «Основи філософських знань» (2024) — розділ «Сучасна філософія»; підготовка есе «Постмодерна людина в цифровому просторі».

Тема 2.4 — Українська філософська думка (Лекція 8, 2 год.)

Специфіка становлення філософської думки в Україні. Григорій Сковорода: «сродна праця», самопізнання, «три світи». Памфіл Юркевич: «філософія серця». Філософія Кирило-Мефодіївського братства. Університетська філософія XIX–XX ст. Київська філософська школа (В. Шинкарук). Сучасна українська філософія: здобутки та перспективи. Філософська думка в умовах спротиву: екзистенційний вимір українського суспільства.

Практика (2 год.): Аналіз концепції «сродної праці» Сковороди та її актуальність для вибору ІТ-кар'єри; дискусія «Українська філософія — самостійна традиція чи частина загальноєвропейської?»

СРС (7 год.): Опрацювання: Данильян О. Г., Дзьобань О. П. «Філософія» (2023) — розділ «Українська філософія»; підготовка аналітичної записки «Г. Сковорода і сучасне розуміння сенсу праці та покликання».

Онтологія, гносеологія та філософія науки

Тема 3.1

Онтологія: вчення про буття. Матерія, простір, час, рух.
Системний підхід і синергетика.

Тема 3.2

Свідомість та її природа. Мозок і психіка. Проблема штучного інтелекту та свідомості машин.

Тема 3.3

Гносеологія: теорія пізнання. Чуттєве та раціональне. Форми і методи наукового пізнання.

Тема 3.4

Філософія науки і техніки. Науково-технічний прогрес.
Відповідальність вченого та інженера.

Онтологія: вчення про буття

Лекційний матеріал (2 год.)

Поняття буття в історії філософії. Основні форми буття: природа, суспільство, людина, ідеальне. Матерія та її атрибути: простір, час, рух. Рух і розвиток: діалектика та синергетика. Рівні організації матерії. Поняття системи: елементи, структура, функції. Системний підхід у науці та техніці. Кібернетика як наука про управління системами. Синергетика: самоорганізація складних систем — актуальність для ІТ та мережевих технологій.

Ключові питання

- Категорія буття та її філософський зміст
- Форми і рівні організації матерії
- Діалектика як вчення про розвиток
- Системний підхід у науці та інженерії
- Синергетика і самоорганізація: від природи до цифрових мереж

Практичне заняття (2 год.)

Завдання 1. Аналіз застосування системного підходу у комп'ютерній інженерії: складання схеми «Комп'ютерна система як онтологічний об'єкт».

Завдання 2. Кейс: «Синергетика та поведінка Інтернету: чи є мережа самоорганізованою системою?» — дискусія та аргументація.

Завдання 3. Тестування за ключовими термінами теми (10 питань).

Самостійна робота (7 год.)

- Опрацювання: Данильян О. Г., Дзьобань О. П. «Філософія» (2023) — розділ «Онтологія»
- Підготовка реферату: «Категорія буття у класичній та сучасній філософії»
- Аналіз синергетики як нової наукової парадигми та її застосування в ІТ-системах

Очікуваний результат: студент вміє характеризувати основні онтологічні концепції, пояснювати системний підхід та застосовувати його до аналізу комп'ютерних систем.

Свідомість та проблема штучного інтелекту

Лекційний матеріал (2 год.)

Природа свідомості: філософські концепції (матеріалізм, ідеалізм, дуалізм, функціоналізм). Мозок і психіка: нейробіологічні та філософські підходи. Свідомість і мова. Самосвідомість, рефлексія. «Важка проблема свідомості» (Девід Чалмерс). Штучний інтелект: слабкий і сильний ШІ. Тест Тьюрінга. «Китайська кімната» Дж. Серля. Проблема суб'єктивного досвіду (qualia) у машин. Трансгуманізм і постлюдина.

Практика (2 год.) та СРС (7 год.)

Практика: Дискусія «Чи може машина мислити? Аргументи Тьюрінга та Серля»; аналіз аргументу «китайської кімнати»; кейс «ChatGPT як тест для філософії свідомості».

СРС: Опрацювання: Дзьобань О. П., Калиновський Ю. Ю. «Філософія» (2024) — розділ «Свідомість»; підготовка аналітичної записки «Філософські виклики штучного інтелекту: свідомість, права, відповідальність».

❏ **Очікуваний результат:** студент вміє характеризувати філософські концепції свідомості та аналізувати проблему штучного інтелекту у філософській перспективі.

Гносеологія: теорія пізнання

Чуттєве пізнання

Відчуття, сприйняття, уявлення.
Роль органів чуттів у пізнанні. Межі чуттєвого досвіду.

Раціональне пізнання

Поняття, судження, умовивід.
Дедукція та індукція. Роль мови у мисленні.

Наукове пізнання

Рівні наукового пізнання:
емпіричний і теоретичний. Методи:
аналіз, синтез, моделювання,
гіпотеза, верифікація.

Лекційний матеріал (2 год.)

Пізнання як філософська проблема. Суб'єкт і об'єкт пізнання. Агностицизм і скептицизм. Чуттєве та раціональне пізнання: форми та взаємодія. Практика як критерій істини. Поняття істини: кореспондентська, когерентна, прагматична концепції. Рівні наукового пізнання. Методи: емпіричні (спостереження, експеримент) і теоретичні (абстракція, моделювання, гіпотеза). Специфіка технічного знання та інженерного методу.

Практика (2 год.) та СРС (7 год.)

Практика: Аналіз наукового методу в комп'ютерній інженерії: від гіпотези до тестування; дискусія «Що таке «правда» у цифрову епоху дезінформації?»; складання схеми «Методи наукового пізнання».

СРС: Опрацювання: Петрушенко В. Л. «Основи філософських знань» (2024) — розділ «Гносеологія»; підготовка аналітичної записки «Епістемологічні виклики Big Data та машинного навчання».

Філософія науки і техніки

Лекційний матеріал (2 год.)

Техніка як філософська проблема. Історія філософії техніки: від Каппа до Гайдегґера і Еллюля. «Питання про техніку» Гайдегґера: техніка і «постав» (Gestell). Наукова революція і становлення технологічної цивілізації. Науково-технічна революція та її соціальні наслідки. Інформаційне суспільство та цифрова трансформація. Відповідальність вченого та інженера: етика технологій. Алгоритмічна упередженість. Цифровий розрив. Стале технологічне відповідальне проектування.

Ключові питання

- Специфіка технічного знання та інженерного мислення
- Техніка як форма людської діяльності
- Соціальні наслідки науково-технічного прогресу
- Відповідальність інженера за наслідки технологій
- Філософські аспекти цифровізації та ШІ

Практичне заняття (2 год.)

Завдання 1. Аналіз концепції «постав» Гайдегґера: чи перетворює цифрова техніка людину на «ресурс»?

Завдання 2. Кейс: «Алгоритмічна упередженість у системах ШІ: технічна проблема чи етична?» — аналіз реальних прикладів, обговорення.

Завдання 3. Дискусія: «Чи несе інженер моральну відповідальність за застосування своїх розробок?»

Самостійна робота (7 год.)

- Опрацювання: Дзьобань О. П., Калиновський Ю. Ю. «Філософія» (2024) — розділ «Філософія техніки»
- Підготовка аналітичної записки «Відповідальність розробника ШІ: філософський вимір»
- Складання таблиці «Етичні принципи інженерної діяльності: міжнародні стандарти»

Очікуваний результат: студент вміє аналізувати філософські проблеми техніки та науки, оцінювати соціальні наслідки технологій і усвідомлювати власну відповідальність як майбутній інженер.

Антропологія, соціальна філософія, етика та естетика

Тема 4.1

Філософська антропологія: природа людини, свобода, сенс життя, смерть, особистість.

Тема 4.2

Соціальна філософія: суспільство, держава, влада. Громадянське суспільство та демократія.

Тема 4.3

Етика: мораль, цінності, обов'язок. Прикладна етика: біоетика, інформаційна етика, етика ШІ.

Тема 4.4

Аксіологія та естетика. Філософія культури. Глобалізація і цивілізаційні виклики сучасності.

Філософська антропологія: природа і сенс людського буття

Лекційний матеріал (2 год.)

Людина як філософська проблема. Природа людини: біологічне і соціальне, раціональне і чуттєве. Концепції людини: релігійна, натуралістична, соціальна, екзистенціальна. Свобода волі та детермінізм. Сенс життя і смерть: екзистенційний вимір. Особистість і суспільство. Ідентичність у цифрову епоху: онлайн-я і офлайн-я. Проблема самотності в мережевому суспільстві. Людина та технологічне довкілля: виклики для ідентичності.

Ключові питання

- Специфіка людини як особливого роду суцього
- Концепції свободи волі та їх значення
- Сенс життя: релігійні та секулярні відповіді
- Особистість і суспільство: між автономією та конформізмом
- Ідентичність у цифрову добу

Практичне заняття (2 год.)

Завдання 1. Аналіз концепцій сенсу життя: стоїцизм, екзистенціалізм, утилітаризм — дискусія та порівняння.

Завдання 2. Кейс: «Чи змінює цифрова реальність природу людини? Аватар, мережева ідентичність та проблема автентичності».

Завдання 3. Тестування за ключовими термінами теми (10 питань).

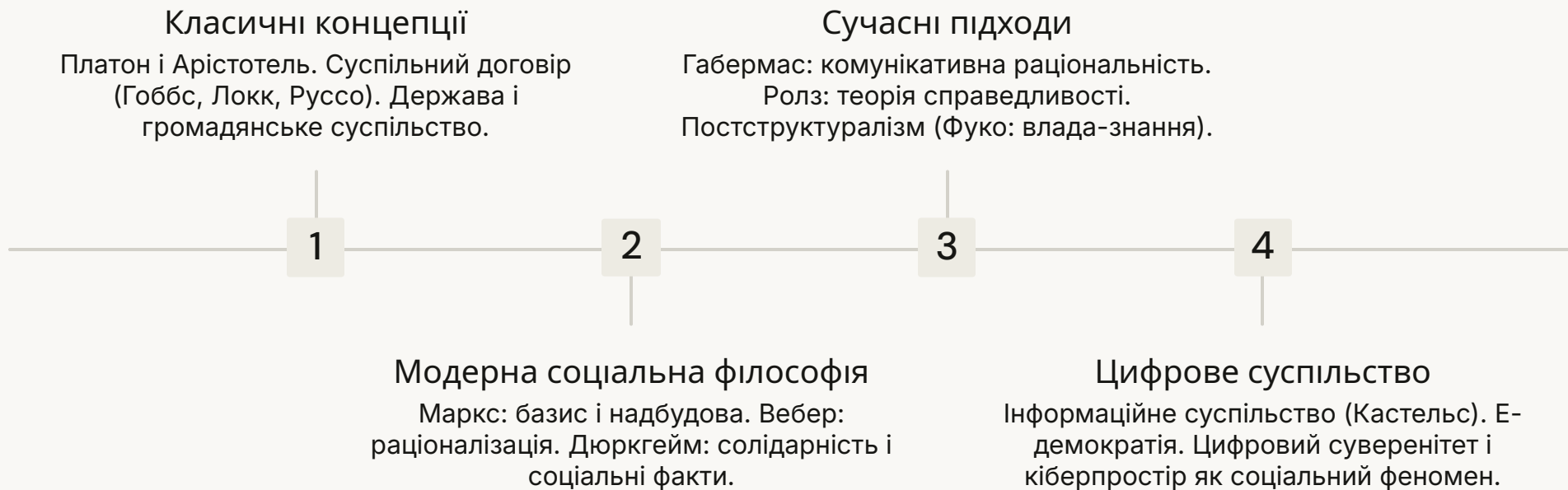
Самостійна робота (7 год.)

- Опрацювання: Данильян О. Г., Дзьобань О. П. «Філософія» (2023) — розділ «Філософська антропологія»
- Підготовка реферату «Свобода та відповідальність у цифровому суспільстві»
- Аналіз концепції «постлюдини» у трансгуманізмі: філософські аргументи і контраргументи

Очікуваний результат: студент вміє аналізувати антропологічні концепції, осмислювати проблеми свободи та відповідальності та застосовувати їх до аналізу цифрового суспільства.

Соціальна філософія: суспільство, держава, демократія

Лекційний матеріал (2 год.)

Суспільство як система. Структура суспільства: економічна, політична, духовна сфери. Теорії суспільного договору. Держава: сутність, типи, функції. Громадянське суспільство і правова держава. Демократія: цінності, інститути, виклики. Інформаційне суспільство: концепції Белла, Тоффлера, Кастельса. Цифрова демократія та е-урядування. Соціальна справедливість і цифровий розрив.

Практика (2 год.) та СРС (7 год.)

Практика: Аналіз концепції «мережевого суспільства» Кастельса; дискусія «Чи посилює Інтернет демократію або авторитаризм?»; кейс «Е-демократія в Україні: практика та перспективи».

СРС: Опрацювання: Рябініна О. В., Юрченко Л. І. (ред.) «Філософія» (2022) — розділ «Соціальна філософія»; підготовка аналітичної записки «Інформаційне суспільство: соціально-філософський вимір».

Етика: мораль, цінності та прикладна етика

Лекційний матеріал (2 год.)

Предмет і структура етики. Мораль та моральна свідомість. Основні етичні концепції: гедонізм, стоїцизм, утилітаризм (Мілль, Бентам), деонтологія (Кант — категоричний імператив), чеснотна етика (Арістотель). Прикладна етика як відповідь на виклики сучасності. Біоетика. Інформаційна етика: авторське право, приватність, кіберзлочинність. Етика штучного інтелекту: принципи EU AI Act. Корпоративна етика в IT-індустрії. Соціальна відповідальність бізнесу.

Ключові питання

- Природа моралі та її відмінність від права
- Порівняння основних етичних концепцій
- Інформаційна етика: виклики цифрової епохи
- Етичні принципи для розробників ШІ
- Корпоративна етика в глобальних IT-компаніях

Практичне заняття (2 год.)

Завдання 1. Аналіз реальних етичних дилем в IT: витоки персональних даних, упередженість алгоритмів, збір даних без згоди — прийняття рішень у рамках різних етичних концепцій.

Завдання 2. Дискусія: «Категоричний імператив Канта і розробка алгоритмів: чи може комп'ютерний інженер бути кантіанцем?»

Завдання 3. Підготовка та презентація міні-проекту: «Кодекс етики розробника ПЗ: від принципів до практики».

Самостійна робота (7 год.)

- Опрацювання: Данильян О. Г., Дзьобань О. П. «Філософія» (2023) — розділ «Аксіологія та етика»
- Підготовка аналітичної записки «Принципи етики ШІ: аналіз EU AI Act у філософській перспективі»
- Аналіз кейсів корпоративної відповідальності провідних IT-компаній

Очікуваний результат: студент вміє аналізувати моральні дилеми, застосовувати етичні принципи до реальних ситуацій у сфері IT та обґрунтовувати власну моральну позицію.

Аксіологія, естетика та глобальні виклики сучасності

Лекційний матеріал (2 год.)

Аксіологія як вчення про цінності: поняття цінності, класифікація, ціннісні орієнтації. Естетика: прекрасне і потворне, трагічне і комічне. Естетика цифрового дизайну. Філософія культури: культура і цивілізація, мас-культура, культурна глобалізація. Глобалізація: переваги і загрози. Екологічна криза і сталий розвиток. Геополітичні трансформації. Постколоніальна теорія. Цивілізаційні виклики для України. Взаємодія культур у мережевому суспільстві.

Ключові питання

- Природа цінностей та їх роль у людській діяльності
- Естетика у сфері технологій і цифрового мистецтва
- Культура і цивілізація: сучасні концепції
- Глобалізація і культурна ідентичність
- Цивілізаційні виклики сучасної України

Практичне заняття (2 год.)

Завдання 1. Аналіз цінностей цифрового суспільства: свобода інформації, приватність, безпека — ієрархія та конфлікти між ними.

Завдання 2. Дискусія: «Чи можливий "цифровий суверенітет" і чи потрібен він Україні?»

Завдання 3. Підготовка та презентація міні-проекту: «Глобальні виклики сучасності та роль технологій у їх вирішенні».

Самостійна робота (7 год.)

- Опрацювання: Петрушенко В. Л. «Основи філософських знань» (2024) — розділ «Аксіологія та естетика»
- Підготовка аналітичної записки «Цифровий суверенітет та культурна ідентичність України»
- Аналіз впливу глобалізації на розвиток IT-галузі України

Очікуваний результат: студент вміє аналізувати аксіологічні та культурологічні проблеми, оцінювати глобальні виклики сучасності та усвідомлювати місце України у світовому цивілізаційному процесі.

Розподіл навчального часу — 120 годин

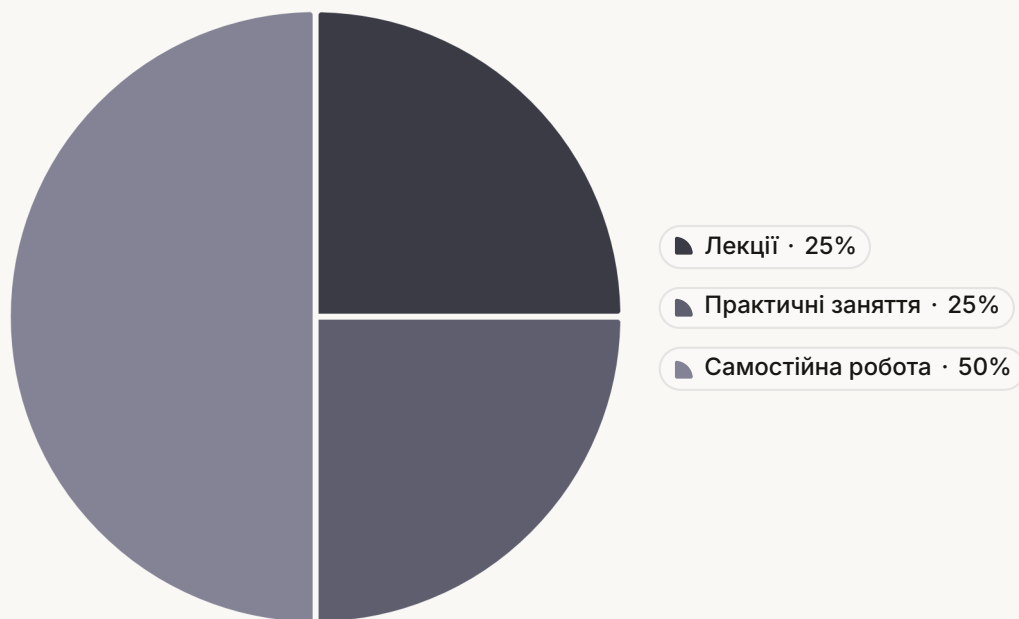
Модуль	Тема	Лекції (год.)	Практичні (год.)	СРС (год.)
Модуль 1	Тема 1.1 — Вступ до філософії	2	2	7
	Тема 1.2 — Антична філософія	2	2	7
	Тема 1.3 — Середньовічна та ренесансна філософія	2	2	7
	Тема 1.4 — Філософія Нового часу	2	2	7
Модуль 2	Тема 2.1 — Некласична філософія XIX–XX ст.	2	2	7
	Тема 2.2 — Аналітична філософія та філософія науки	2	2	7
	Тема 2.3 — Постмодернізм і сучасні напрями	2	2	7
	Тема 2.4 — Українська філософська думка	2	2	7
Модуль 3	Тема 3.1 — Онтологія	2	2	7
	Тема 3.2 — Свідомість та ШІ	2	2	7
	Тема 3.3 — Гносеологія	2	2	7
	Тема 3.4 — Філософія науки і техніки	2	2	7
Модуль 4	Тема 4.1 — Філософська антропологія	2	2	7
	Тема 4.2 — Соціальна філософія	2	2	7
	Тема 4.3 — Етика та прикладна етика	2	2	7
	Тема 4.4 — Аксиологія, естетика, глобальні виклики	2	2	7
Разом	16 тем	30	30	60

Загальний обсяг: 120 годин = 4 кредити ЄКТС. Розподіл є орієнтовним і може коригуватися відповідно до специфіки навчального процесу.

Структура навчального часу

Коментар до розподілу

Загальний обсяг — **120 годин (4 кредити ЄКТС)** — розподілено між трьома формами роботи для забезпечення балансу між теорією та практикою.

Лекції — 30 год. (25%)

Системне подання ключового теоретичного матеріалу з використанням наочних схем, таблиць і прикладів з вітчизняної та світової філософії.

Практичні — 30 год. (25%)

Відпрацювання навичок, аналіз філософських текстів, розгляд кейсів, дискусії та захист міні-проектів. Рівна частка з лекціями підкреслює практичну спрямованість курсу.

Самостійна робота — 60 год. (50%)

Поглиблене вивчення, підготовка завдань, робота з першоджерелами та науковою літературою. Самостійна робота становить **50% обсягу дисципліни**.

Самостійна робота студентів — Детальний опис

Опрацювання літератури

Поглиблене вивчення теоретичного матеріалу за підручниками з філософії (Данильян, Дзьобань, Петрушенко, Рябініна та ін.), першоджерелами філософської класики, науковими статтями у фахових виданнях. Студент конспектує ключові положення, виділяє головні поняття та порівнює підходи різних авторів.

Індивідуальні завдання

Виконання аналітичних завдань (порівняльний аналіз філософських концепцій, характеристика мислителів, аналіз першоджерел); творчих завдань — есе, аналітичні записки, міні-дослідження з актуальних питань філософії науки, техніки та суспільства.

Робота з інформаційними ресурсами

Опрацювання офіційних ресурсів: Національна бібліотека (nbuv.gov.ua), Верховна Рада (zakon.rada.gov.ua), Інститут філософії НАН України (philosophy.ua). Аналіз наукових статей, пошук актуальної інформації для навчальних завдань.

Підготовка до занять

Підготовка до практичних занять (опрацювання першоджерел, повторення теорії); підготовка до тестувань (ключові терміни, мислителі, концепції); підготовка до контрольних робіт за кожним модулем (систематизація знань, типові питання).

Форми контролю знань

1

Поточний контроль

Завдання: аналітичні та тестові вправи за темами змістовного модуля.

Оцінюються регулярність виконання завдань, якість відповідей і рівень засвоєння матеріалу. Поточний контроль формує накопичувальну оцінку протягом семестру.

Проводиться після кожної теми у формі тестування (10–15 питань) або усного опитування.

2

Проміжний контроль

Самостійна робота — комплексне ситуаційне завдання або реферат, які охоплюють теми змістовних модулів (теоретичні питання, аналіз першоджерел, характеристика концепцій та мислителів). Оцінюються повнота відповіді, аргументованість та обґрунтованість висновків.

Проводиться після завершення кожного змістовного модуля.

3

Підсумковий контроль

Іспит відповідно до навчального плану. Форма проведення — тестування та письмові відповіді на питання.

Підсумкова оцінка враховує результати поточного, проміжного та підсумкового контролю відповідно до встановленої шкали: **100-бальна система** з переведенням у національну шкалу та ЄКТС (A, B, C, D, E, FX, F).

Методи викладання

Викладання дисципліни «Філософія» поєднує класичні академічні та інтерактивні методи, що забезпечує формування не лише міцної теоретичної бази, а й практичних навичок критичного мислення, необхідних для майбутньої професійної діяльності у сфері комп'ютерної інженерії та громадянського суспільства.

Лекції

Системне подання теоретичного матеріалу з використанням наочних схем, таблиць і прикладів; студенти ведуть конспекти та задають уточнювальні запитання.

Робота з першоджерелами

Опрацювання філософських текстів (Платон, Кант, Арістотель, Сковорода); формування навичок критичного аналізу та оцінки аргументів.

Кейс-стаді

Аналіз реальних філософських і технологічних ситуацій; студенти виявляють проблему, пропонують інтерпретації та обґрунтовують висновки на основі джерел.

Сократівські дискусії

Обговорення дискусійних філософських питань методом сократівського діалогу; розвиток критичного мислення, аргументації та поваги до різних точок зору.

Самостійне дослідження

Підготовка аналітичних записок, рефератів і презентацій за обраною темою; розвиток навичок самостійного пошуку та систематизації філософської інформації.

Проблемне навчання

Постановка відкритих філософських проблем; студенти самостійно шукають підходи до їх вирішення, формуючи навички нестандартного мислення.

Усі методи спрямовані на формування компетентностей, передбачених освітньо-професійною програмою спеціальності 123 «Комп'ютерна інженерія».

Рекомендована література — Підручники та посібники (2022–2024 рр.)

1. Данильян О. Г., Дзьобань О. П.

Філософія : підручник. — 4-те вид., переробл. — Харків : Право, 2023. — 424 с.

2. Петрушенко В. Л.

Основи філософських знань : навч. посіб. — 2-ге вид., стереотип. — Львів : Новий Світ-2000, 2024. — 292 с.

3. Рябініна О. В., Юрченко Л. І. (ред.)

Філософія : підручник для студентів і курсантів вищих закладів освіти. — Харків : Видавництво Іванченка І. С., 2022. — 312 с.

4. Дзьобань О. П., Калиновський Ю. Ю.

Філософія : навч.-метод. посіб. для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. — 2-ге вид., перероб. і допов. — Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2024. — 40 с.

5. Данильян О. Г., Дзьобань О. П.

Філософія : навч.-метод. посіб. — Харків : Право, 2022. — 36 с. *Рекомендується для самостійної роботи.*

6. Вільчинський Ю. М. та ін.

Філософія [Електронний ресурс] : навч. посіб. — Київ : КНЕУ, 2022 (оновл. видання). — 368 с. *Рекомендується для тем 1.1–2.4.*

7. Жоль К. К.

Філософія для допитливих : навч. посіб. для студентів ЗВО. — Київ : Академвидав, 2023. — 320 с.
Рекомендується для модулів 3–4.

8. Бліхар В. С. та ін.

Філософія : підручник. — Вид. 2-ге, перероб. та доп. — Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2022. — 440 с.
Рекомендується для модулів 1–2.

Додаткова література та наукові статті

9. Дзьобань О. П.

Філософія інформаційного права: світоглядні й загальнотеоретичні засади. — Харків : Право, 2023. — 384 с.
Рекомендується для тем 3.4, 4.3–4.4.

11. Данильян О. Г., Дзьобань О. П.

Філософія : хрестоматія. — Харків : Право, 2023. — 512 с.
Першоджерела для всіх тем курсу.

10. Калиновський Ю. Ю.

Філософія права : навч. посіб. — Харків : Право, 2022. — 248 с.
Рекомендується для теми 4.2.

12. Журнал «Філософська думка»

Інститут філософії НАН України. — dumka.philosophy.ua —
Видання 2022–2024 рр. *Рекомендується для поглибленого вивчення всіх модулів.*

Нормативно-правова база

→ Конституція України

Прийнята 28 червня 1996 р. Основний Закон держави. zakon.rada.gov.ua

→ Закон «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII

Визначає засади освітньої діяльності в Україні, у т. ч. вивчення гуманітарних дисциплін. zakon.rada.gov.ua

→ Закон «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII

Визначає стандарти вищої освіти, компетентності та результати навчання для освітнього ступеня бакалавра. zakon.rada.gov.ua

→ Стандарт вищої освіти зі спеціальності 123 «Комп'ютерна інженерія»

Визначає загальні та фахові компетентності, результати навчання для ОС Бакалавр. mon.gov.ua

→ Регламент ЄС щодо штучного інтелекту (EU AI Act, 2024)

Перший у світі комплексний правовий акт щодо регулювання ШІ. Актуальний для тем 3.2, 3.4, 4.3. artificialintelligenceact.eu

Офіційні ресурси та фахові видання

Інститут філософії НАН України

philosophy.ua — офіційні матеріали, наукові дослідження, монографії, онлайн-архів журналу «Філософська думка».

Верховна Рада України

zakon.rada.gov.ua — нормативно-правова база, законодавчі акти у сфері освіти та технологій.

Національна бібліотека України ім. В. І.
Вернадського

nbuv.gov.ua — електронні ресурси, наукові статті, монографії з філософії.

Журнал «Філософська думка»

dumka.philosophy.ua — провідне фахове видання з філософії НАН України.

Stanford Encyclopedia of Philosophy

plato.stanford.edu — найповніша онлайн-енциклопедія з філософії, відкритий доступ.

Міністерство освіти і науки України

mon.gov.ua — освітні стандарти, навчальні програми, методичні матеріали.

PhilPapers — Philosophy Research Online

philpapers.org — міжнародна база наукових публікацій з філософії.

Журнал «Практична філософія»

praktychna-filosofia.com.ua — прикладна та соціальна філософія, актуальні дослідження.

Зв'язок дисципліни зі спеціальністю 123 «Комп'ютерна інженерія»

Чому «Філософія» для інженерів?

Дисципліна «Філософія» є невід'ємною складовою підготовки бакалаврів зі спеціальністю 123 «Комп'ютерна інженерія». Філософія розвиває у майбутніх інженерів критичне мислення, здатність до системного аналізу та уміння приймати зважені рішення в умовах невизначеності та складних етичних викликів.

Сучасний фахівець у сфері ІТ та комп'ютерних технологій працює в глобальному середовищі, де розуміння природи технологій, їх соціальних наслідків і власної відповідальності є ключовою конкурентною перевагою.

Практичне значення для майбутньої кар'єри

- Критичне мислення і логіка — основи алгоритмічного та системного мислення
- Етика ШІ та технологій — вимога EU AI Act і міжнародних стандартів
- Філософія свідомості — фундамент розуміння когнітивних обчислень та нейромереж
- Гносеологія — методологія наукового дослідження і верифікація даних
- Соціальна філософія — розуміння суспільних наслідків цифровізації
- Аксіологія — усвідомлення цінностей у проєктуванні людиноцентричних систем

Ключові компетентності курсу — Підсумок

Курс охоплює всі ключові розділи філософського знання — від метафізики до прикладної етики — і формує у студентів цілісне філософське мислення, необхідне для відповідальної та творчої інженерної діяльності в умовах технологічних та цивілізаційних викликів.

Бажаємо успіхів у вивченні Філософії!

120

Годин

Загальний обсяг дисципліни

4

Кредити ЄКТС

Відповідно до стандарту

16

Тем

У 4 змістовних модулях

8

Джерел

Рекомендованої літератури 2022–2024 рр.

«Філософія — це любов до мудрості. Не мудрість, яку можна досягти, а любов до неї, яка спонукає до пошуку.» — Григорій Сковорода

Спеціальність 123 · Комп'ютерна інженерія · Бакалавр · 4 кредити ЄКТС